

Derleme

SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA İÇİN SOSYAL İNOVASYON VE SOSYAL HİZMET İLİŞKİSİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Evaluation of Relationship Between Social Inovation and Social Work for Sustainable Development

Emine ÖZMETE*
Fulya AKGÜL GÖK**

*Prof. Dr., Ankara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri
Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü

**Arş. Gör., Ankara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri
Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, sürdürülebilir kalkınma hedefini başarmak için önemli bir araç olan sosyal refah hizmetleri bağlamında sosyal hizmet ve sosyal inovasyon arasındaki ilişkiyi açıklamaktır. Sosyal hizmet, bilgi, beceri ve değer temelinde; sistem, güçlendirme ve ekolojik yaklaşımları dikkate alarak; bireylerle, ailelere, gruplara, örgütlere ve topluma yönelik uygulamalarını ve müdahale çalışmalarını gerçekleştiren bir meslektir. Nihai amacı toplumda yaşayan her bireyin yaşam kalitesini iyileştirmek olan sosyal hizmet bilimi ve mesleği bireylerin sosyal işlevselliğini artırmayı hedefler. Küreselleşen Dünya'da sosyal sorunların çeşitliliği arttı-

ça sosyal hizmet mesleğinin de bu sorunlara çözüm üretmek ve müdahale etmek için yenilikçi/innovatif yöntemler uygulama ihtiyacı artmaktadır. Burada sosyal hizmet ve sosyal inovasyon arasındaki ilişki dikkati çeken bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Sosyal inovasyon yeni fikirler, yeni stratejiler ve uygulamaları içeren bir süreçtir. Sosyal hizmet sosyal refaha ve sürdürülebilir kalkınmaya giden yolda eylemlerde bulunarak sosyal kalkınmayı desteklemektedir. Bu noktada inovatif düşünce ve yöntemlerin, işlevlerini kaybetmeye başlayan geleneksel yöntemler ile yer değiştirmesinin hızla değişen toplum yapısında ortaya çıkan sorunların çözümlenmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Sözcükler: *Sürdürülebilir kalkınma, sosyal hizmet, sosyal inovasyon, sosyal kalkınma, sosyal refah*

ABSTRACT

The purpose of this study is to clarify the relationship between social work and social innovation in the context of social welfare services that are an important tool to achieve sustainable development target. Social work is a profession that works for the individuals, families, groups, organization and society on the basis of knowledge, skills and values taking into account the strengthening and ecological approaches. The ultimate aim of social work profession is to improve every individual' quality of life and social functioning. The variety of social problems in a globalizing world are increasing. So the need to implement innovative methods of social work profession is increasing to intervene and to produce solutions to these problems. Here, relationship between social work and social innovation is a striking and comprehensive matter. Social innovation is a process that involves new ideas, new strategies and practices. Social work supports social development on the road to social welfare and sustainable development by making the action.

At this point, it is thought that innovative ideas and methods replacement of conventional methods that lose their function contribute to the resolution of problems in rapidly changing society structure.

Keywords: Sustainable development, social work, social innovation, social development, social welfare

GİRİŞ

Kalkınma, tüm insanların ekonomik, sosyal, politik ve çevresel alanlarda iyilik halini sağlamak amacıyla yapılan düzenlemelerdir. Sosyal hizmet mesleğinin temel amaçlarından birinin özelliğiyle incinebilir, dezavantajlı grupların iyilik hallerini sağlamak olduğu düşünüldüğünde, sosyal hizmet mesleği ve kalkınma çabalarının doğrudan ilişkili olduğu gerçektir. Son yıllarda kalkınmanın sürdürülebilir olması, sonuçlarının toplumdaki dezavantajlı bireylerin yüksek yararına odaklanması ve daha etkili olabilmesi için özellikle sosyal hizmet müdahalelerinde inovatif/yenilikçi çabaların önemli hale geldiği görülmektedir.

Bu noktada kalkınmanın sosyal kalkınma boyutu ile sosyal hizmet ve sosyal inovasyon arasındaki ilişkinin tartışılmasına duyulan ihtiyaç artmaktadır. Son yıllarda Uluslararası Sosyal Hizmet Federasyonu'nun (IFSW) sosyal kalkınma için sosyal hizmet gündeminin belirlenmesine ilişkin çabaları kapsamında sosyal hizmet ve sosyal inovasyon arasındaki ilişkiyi açıklayan sınırlı sayıda alan yazın bulunmasına karşın; Türkiye'de bu bağlamdaki çalışmalar yok denecek kadar azdır.

Bu çalışmanın amacı; sürdürülebilir kalkınma makro hedefine ulaşabilmek için sosyal hizmet ve sosyal inovasyon arasındaki ilişkiyi açıklamaktır.

Sürdürülebilir Kalkınma Kavramı

“Kalkınma, yenilikçi düşüncelerin –inovasyonların- meydana getirdiği değişiklikler.” F. Harbinson

Kalkınma, insanların iyilik hallerini geliştirmek için insanları etkileyen; birbirleriyle etkileşim içerisinde bulunan sistemlerin kapasitesini arttırmayı hedefleyen çok yönlü bir süreçtir (Barder, 2012). Kalkınma “değişim” odaklı dinamik bir kavramdır. Kalkınmanın değişim odağı, yenilikçi yaklaşımları da beraberinde getirmektedir. Kalkınma denildiğinde akla ilk olarak ekonomik kalkınma gelmektedir. Ancak artık 21. yüzyılda kalkınma için ülkelerin yalnızca ekonomik açıdan gelişmiş olmasının yeterli olmadığına; sosyal, çevresel ve insani kalkınmanın da eş zamanlı olarak gerçekleşmesi gerektiğine dikkat çekilmektedir (Ergün, 2011).

Kalkınma, 19. yy sonları ve 20. yy. başlarında sanayi devrimi ile birlikte ortaya çıkan, önceleri yalnızca ekonomik boyutu ile algılanan bir süreç olmuştur. Özellikle II. Dünya Savaşı sonrasında bazı uluslararası kuruluşların da çabaları ile kalkınmanın ekonomik boyutunun yanı sıra insan haklarının, sosyal hakların, eşitliğin ve sosyal adaletin toplumdaki tüm bireylere sağlanması gerektiği üzerinde durularak, sosyal ve insani kalkınma boyutlarına vurgu yapılmıştır (Harris, 2000). Bunda; sanayileşme sürecinin ortaya çıkardığı toplumsal sonuçlar etkili olmuştur.

Kentleşme, göç, çevre kirliliği, suç oranlarındaki artış, uygun olmayan çalışma ve barınma koşulları, eğitim ve istihdam sorunları gibi sosyal sorunlar ve toplum yapısındaki değişiklikler; ekonomik, sosyal, insani, çevresel ve politik boyutları ile kalkınma kavramının sürekli gündemde olmasına neden olmuştur.

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programına göre kalkınma, iyi bir yaşam standardı için gerekli kaynaklara erişimin sağlanmasını ve toplumsal yaşama katılmayı, bilgili olmayı, uzun ve sağlıklı bir yaşamı sürdürebilmek için gerekli koşulları içermektedir (<http://www.comhlanh.org/>). Bu noktada kalkınma bir toplumun yapısal niteliklerinin olumlu yönde değişmesi olarak tanımlanmaktadır (Geray, 1991). Kalkınma, bir ülkenin gelişmişlik düzeyi ile doğrudan ilişkilidir. Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde kalkınmanın daha çok ekonomik yönde olduğu, gelişmiş ülkelerde ise sosyal, çevresel, politik ve ekonomik boyutlarda kalkınma çabalarına öncelik verildiği görülmektedir (Rae, 2006).

Ekonomik, sosyal, çevresel ve politik iyilik haline odaklanan kalkınma kavramı en temelde ülkede yaşayan tüm insanların refah içinde yaşamalarını ve işlevselliklerini artırmayı amaçlamaktadır. Ekonomik kalkınma ise eğitim, istihdam ve sağlık alanlarıyla etkileşim içindedir. Bu temel boyut insanların iyilik hallerini artırmayı ve bu bağlamda ülke insanların gereksinimleri doğrultusunda hizmetleri artırmayı ve sosyal adalet çerçevesinde tüm insanlara her yönden (eğitim, sağlık, çevre, istihdam, katılım, barınma ve entelektüel faaliyetler gibi) yaşanabilir

bir çevre yaratmayı amaçladığında; sosyal, çevresel ve politik kalkınma boyutları gündeme gelmektedir. Ancak bu boyutlar geleneksel kalkınma düşüncesi ile ele alındığında amacına tam anlamı ile hizmet etmekte yetersiz kalmaktadır. Dolayısıyla bu noktada geleneksel kalkınma kavramının yerini “sürdürülebilir kalkınma” kavramı almaktadır.

Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu 1987 yılında yayınladığı raporda sürdürülebilir kalkınma kavramı; “insanların mevcut ihtiyaçlarını, gelecek nesillerin ihtiyaçlarını karşılayabilecek kaynakların miktarını ve şeklini etkilemeden karşılaması” olarak tanımlanmaktadır (World Commission on Environment and Development, 1987). Kalkınma eğer ortalama yaşam niteliğini azaltmıyorsa sürdürülebilirlikdir. Bu anlamda sürdürülebilirlik nesiller arası adaleti gerektirir. Sürdürülebilir kalkınma kavramı, kuşak içi (intrageneration) ve kuşaklararası (intergeneration) dayanışma ve adalet kavramları üzerine yerleştirilmiştir. Bu kavram, kaynakların bugünkü nesilin ihtiyaçlarına yetmesini sağlarken, gelecek kuşakların da kendi ihtiyaçlarını karşılayabilme imkanını ellerinden almamak gerektiğine vurgu yapmaktadır. Sürdürülebilir kalkınmanın başlıca hedefleri; sosyal dayanışmayı sağlamak, ekonomik yapabilirliği artırmak ve ekolojik sorumluluğu yerleştirmektir. Bu anlamda, sürdürülebilirlik sadece ekonomi ve ekoloji arasında uyum sağlamak biçiminde algılanmamalıdır. Sürdürülebilir kalkınma sosyal, kültürel, siyasal ve kurumsal süreçleri içeren ve çeşitli göstergeleri olan çok boyutlu bir kavramdır (Mengi ve Algan, 2003;

Sarıkaya ve Kaya, 2007). Bu noktada sürdürülebilir kalkınma kavramı insan açısından düşünüldüğünde sosyal; toplum için düşünüldüğünde ekonomik ve kültürel; çevre için düşünüldüğünde ise ekolojik açıdan önemli bir yere sahiptir (Özmete, 2012). Bu noktada; sürdürülebilir kalkınmanın bu üç boyuttan biri olan sosyal kalkınma, sosyal hizmetle yakından ilişkilidir. Sosyal kalkınma formal ve enformel süreçleri, sistemleri, ilişkileri, şimdiki ve gelecek nesiller için sağlıklı ve yaşanabilir bir çevre inşa etmeyi içermektedir (Brennan, 2010). Holmberg ve Sandbrook (1992)'a göre sosyal kalkınma; sosyal olarak sürdürülebilir bir sistemi, sosyal adaleti, sağlık ve eğitim hizmetlerine erişebilirliği, cinsiyet eşitliğini, katılımı içeren sosyal hizmetlerin yeterli düzeyde geliştirilmesini sağlayan bir süreçtir.

Sürdürülebilir kalkınma; bireylerin karşılaştıkları sorunlara ve engellere ilişkin bütüncül bir bakış açısı sunarak, sosyal adalet ve haklar çerçevesinde bireylerin ekonomik ve sosyal iyilik halini artırmayı hedefler. Hautekeur (2005), kalkınmanın karşılıklı saygıya ve sosyal adalete dayalı sürdürülebilir toplumsal yaşama katkı sunduğunu; insanların her yönden katılımını engelleyen güç yapılarına karşı çıktığını; insanların sosyo-kültürel gelişimine katkı sağladığını ifade etmiştir. Bunun yanı sıra sosyal kalkınma çabaları, bireyleri geliştirmeyi içerir, dışlanma karşıtı mücadeleye öncelik verir, bireylerin dezavantajlı konuma gelmelerine neden olan yapısal sebepleri araştırır ve politikaları etkileme yollarını arar. Tüm bu çabaların yanında kalkınmadaki temel hedef, kalkınma yönünde bir değişim

yaratmak ve insanların bu dönüşüm süreciyle baş edebilmelerine yardımcı olabilmektir (Hautekeur, 2005). Bu noktada kalkınma süreci ile sosyal refah devletinin amaçları örtüşmektedir. Sosyal refah devletinin amacı; toplumdaki tüm bireylerin yasalar önünde olduğu kadar, siyasal, ekonomik ve sosyal yaşamın işleyişi içinde de eşit ve özgür olmalarını sağlamaktır. Ayrıca fırsat eşitliğini ve sosyal güvenlik hakkını sağlama sosyal refah devletinin amaçları arasındadır (Aktan ve Özkıvrak, 2003). Sosyal refah devletinin gelişmesi ve sosyal politikaların uygulanması sürecinde sosyal hizmet disiplini ve mesleği önemli bir araç olarak kabul görmüştür. Diğer bir deyişle, kalkınma sürecinde belirlenen hedeflere ulaşabilmek için sosyal refah devletinin amaçları doğrultusunda sosyal hizmet bir değişim ajanı/aracı olarak rol ve sorumluluklarını yerine getirir.

Sosyal refah hizmetlerinin sağlanması ve sürdürülebilir kalkınma çabalarında kuşkusuz sosyal hizmet mesleğinin aktif rol oynadığı görülmektedir. Sosyal hizmet mesleğinin odağı, birey ve çevresi arasındaki etkileşime vurgu yaparak bireyin çevresi ve toplum içindeki işlevselliğini artırmaktır. Kut (1988)'a göre sosyal çevre üzerine odaklanan reform yaklaşımı; bireylerin uygun yaşam koşullarına sahip oldukları durumlarda işlevselliklerinin de artacağını ve gelişeceğini varsaymaktadır.

Sosyal hizmet mesleğinin aktif bir şekilde yer aldığı sürdürülebilir kalkınma çabalarının temel hedeflerinden biri, bireylerin sosyal refah düzeyine ulaşmalarını sağlamaktır. Sosyal refahın hedefi ise bir toplumdaki tüm bireylerin sosyal, ekonomik, sağlık ve

boş zaman gereksinimlerini karşılamaktır. Sosyal refah, toplumdaki tüm bireylerin sosyal işlevselliğini artırmayı hedefler (Zastrow, 2013, 38). Dolayısıyla, sosyal hizmet, sosyal refahın bir aracıdır (Ashford, 1988). Sosyal hizmet için yaşamsal önem taşıyan refahın sürdürülebilirliği konusu, sosyal sorunlar ile ilgili çıkmazlarda bir çıkış yoludur. Çünkü refah, toplum kalkınması için itici güç olmakta; bireylerin yaşamla ilgili beklentilerini karşılamada ve yaşam kalitesini yükseltmede önemli bir belirleyici haline gelmektedir (Peeters, 2011).

Sosyal refahı başarma sürecinde; bireylere sağlanan ekonomik, sosyal, politik ve yapısal alanlardaki hizmetlerin bireylerin iyilik halini artırabilmesi için sürdürülebilir, eşitlikçi, yenilikçi ve işlevsel olabilmesi gereklidir. Friedlander (1965)'e göre bu hizmetlerin amacı bireylerin refahı ile içinde buldukları toplumun refahı arasında denge kurmaktır (akt: Acar ve Çamur Duyan, 2003:2). Kut (1988) sosyal hizmet mesleğinin sosyal refah çerçevesinde görev alan bazı meslek, disiplin ve kurumların yaşam ve insan sorunlarının farklılaşmasına paralel olarak yetersiz kalması sonucunda ortaya çıktığını ifade etmiştir. Bu yönüyle de sosyal hizmet mesleği Duyan (2003:1)'in de ifade ettiği gibi bütün insanların yaşam kalitesini geliştirmeye yardım etmek için toplum tarafından uygun görülen insani hizmet mesleklerinden biridir.

Sosyal İnovasyon ve Sosyal Hizmet İlişkisi

“Tüm yenilikler değişime işaret eder... Tüm değişimler de yeniliği içerir” (Zaltman ve diğ., 1973)

Hızlı teknolojik gelişmeler ve değişen toplumsal yapı sürecinde çocuk, genç, kadın, yaşlı, engelli, yoksulları kapsayan dezavantajlı gruplara eşitlik ve adalet ilkesine dayalı olarak hizmet sunan sosyal hizmet mesleği; toplum, değişme ve gelişme gibi konulara odaklanmaktadır. Bireyin çevresiyle olan uyumu bireyin yaşam kalitesi üzerindeki temel etkenlerden biridir (Özmete, 2013). Bireyin çevresi ile olan uyumunda sosyal refah programlarının gelişimi temel unsurlardan biri olarak görülmektedir. Toplumsal değişimin yaratılmasında, işlemeyen geleneksel modellerin yeni inovatif unsurlarla değiştirilmesi fikri yatmaktadır. Duyan'a göre sosyal hizmetin temel hedeflerinden biri olan güçlendirici ve destekleyici çevreler yaratmada (2003:7), öncelikli olarak toplumdaki bireylerin gereksinim ve sorunlarının analiz edilip yeni fikirlerin hayata geçirilmesi büyük önem taşımaktadır.

Yakın tarihe bakıldığında sosyal hizmet ve bu kapsamda eylemlerde bulunan sivil toplum örgütleri sosyal inovasyon için önemli çabalar göstermiştir. 19.yy da sanayileşmenin ve kentleşmenin büyük dalgası, sosyal inovasyon ve girişimlerde büyük bir artış olmasına neden olmuştur. Yatırımcılara şirket açmaları için sağlanan düşük miktarda krediler, toplumların şekillenmesi için yapılan yatırımlar, ticari birlikler bu girişimlerden bazılarıdır. 19. ve 20. yy'da İngiltere'de sivil toplum örgütleri; çocuk bakımı, barınma, toplumsal gelişme ve sosyal bakım gibi birçok etkili yeni modele öncülük etmiştir. Böylece sosyal hizmet uygulamalarında sosyal inovasyon anlayışının benimsenmesinde önemli mesafeler kat edilmiştir:

Örneğin 1945'den sonraki yıllarda hükümetler, refah devleti olma yolunda ilerlemiş; eğitim ve sağlık gibi alanlarda bazı inovatif modeller geliştirilmiştir (Mulgan, 2006:145).

Son yıllarda, demografik değişimler, zengin ve yoksul arasında artan eşitsizlik ve insani hizmetlere ayrılan kaynakların azalmasıyla karşı karşıya kalan toplumlarda insani hizmet örgütleri bağımsız olarak faaliyette bulunmakta ve hizmet sunumunda iş birliği ağlarını geliştirmektedir. Böyle bir durum sosyal hizmet mesleğinin bilgi ve becerilerinin yeniden gözden geçirilmesine yol açmaktadır. Diğer bir deyişle toplum uygulaması ile ilgili sosyal hizmet okullarındaki müfredatın yeniden gözden geçirilmesi ihtiyacı doğmuştur (Boyer, 1996, akt: Brooks ve diğ., 2004: 124). Göç, kentleşme, eğitim, sağlık alanı ve adli sistemdeki sorunlar, istihdam, barınma, çevre sorunları ve tüm bu sorunların bireyler üzerinde yarattığı fiziksel ve psikolojik etkiler sosyal hizmet mesleğinin bu sorunlara inovatif/yenilikçi yöntemler doğrultusunda müdahale etme ve çözüm üretme ihtiyacını doğurmaktadır. Bu noktada, sosyal hizmet müfredatının yeni ortaya çıkan sosyal sorunların çözülmesi için şekillendirilmesi önemli hale gelmektedir. Cox (2001) sosyal hizmet uygulamalarını etkileyen yeni sosyal sorunları; özelleşme, küreselleşmenin etkileri, bireyselleşmenin artması, teknolojik gelişmelere uyum, çok kültürlülüğe uyum olarak sıralamıştır (Cox, 2001).

Sosyal inovasyon, yeni sosyal ilişkiler yaratmak ve sosyal ihtiyaçları karşılamak için yeni fikirlerin (hizmet ve modeller) uygulanması ve geliştirilmesi

olarak tanımlanır. Bu kavram, aynı zamanda sosyal etkileşim sürecini etkileyen baskılanmış sosyal isteklerin yenilikçi yöntemler ile karşılanması olarak ifade edilir. İnovasyon düşüncesi, hem iyi bir toplum yaratmayı, hem de bireylerin eyleme geçme kapasitelerini artırmayı hedeflemektedir (European Commission, 2013).

Sosyal inovasyon, ilk hedefi "sosyal" olan kurumlar yoluyla yayılan ve genişletilen, sosyal ihtiyaçları karşılamak amacıyla harekete geçirilen inovatif aktiviteler ve hizmetler anlamına gelmektedir (Mulgan, 2006:146). Sosyal inovasyon yeni fikirler, yeni stratejiler ve uygulamaları içeren bir süreçtir. Sosyal inovasyon; sosyal sorunların çözülmesinde ve toplumdaki her bireyin ihtiyaçlarının karşılanmasında; yeni ve yaratıcı fikirlerin yaşama geçirilmesi ile öncelikle bireyler ve grupların yaşamlarında bir fark yaratmayı; daha geniş anlamda toplumsal değişimi gerçekleştirmeyi ve bu değişimin yönünü belirlemeyi içermektedir (Özmete, 2013).

Son yıllarda ülkeler, sınırlı kaynaklar bağlamında kamu hizmetlerini kullananların artan karmaşık ihtiyaçlarının üstesinden gelme gibi konularda inovasyonun öneminin farkına varmışlardır. İngiltere'de son 10 yılda kamu sektöründe inovatif davranışı desteklemek için bazı hükümet çabalarına tanıklık edilmiştir (Brown, 2010). Özellikle sağlık ve eğitim alanında inovasyonu sağlama ve kolaylaştırmadaki girişimler, bu alanda yapılan araştırmaların giderek artmasına neden olmuştur. Ek bir fon ile yüksek nitelikte eğitim ve öğretimi sağlamada yenilikçi uygulamaları yaygınlaştırmaya ve eğitim

kurumlarının teşvik edilmesine ihtiyaç duyulmuştur (HEFCE, 2002).

İnovasyon kavramı, yenilik fikrinin hangi düzeyde uygulamaya taşındığına ve başarılı olduğuna dayanır (Bessant, 2003). İnovasyon kesintili olabildiği gibi dönüşümsel bir değişimi de içerebilir (Tushman ve Anderson, 1985). Örneğin yerel yönetimler devam eden bir değişim programının parçası olarak; hizmetleri sınırlayan ya da sürekli olarak değiştiren şekilde önemli sorumluluklar üstlenmektedirler.

Destekleyici oldukları durumda program kesintiye uğramadan sonuçlanır ve beklenen yeni dönüşüm gerçekleşir.

BEPA (Avrupa Politika Danışmanları Bürosu) sosyal inovasyon için iki temel yaklaşım tanımlamaktadır (European Commission, 2013):

1. Sosyal taleplere yenilikçi çözümler: Toplumdaki kırılğan gruplara yönelik hizmet verenlerin, geleneksel şekilde hizmet yöntemlerinin aksine sosyal ihtiyaçlara yönelik yenilikçi uygulamalar doğrultusunda hizmet sağlamalarıdır. Bu yaklaşım, toplumdaki yeni sosyal sorunların talepleri karşısında yenilikçi çözümlerin sunulmasını içerir. Örneğin, mültecileri etkileyen başta sosyal dışlanma olmak üzere diğer sosyal sorunlar ile başa çıkabilmek için yeni yaklaşımların geliştirilmesi gibi.

2. Sosyal tasarım: Sosyal inovasyon kavramını içeren sosyal tasarım, ekonomik ve sosyal sorunlara çözüm üretmek için yerel düzeyde insanları güçlendirmek anlamına gelmektedir (European Commission, 2013).

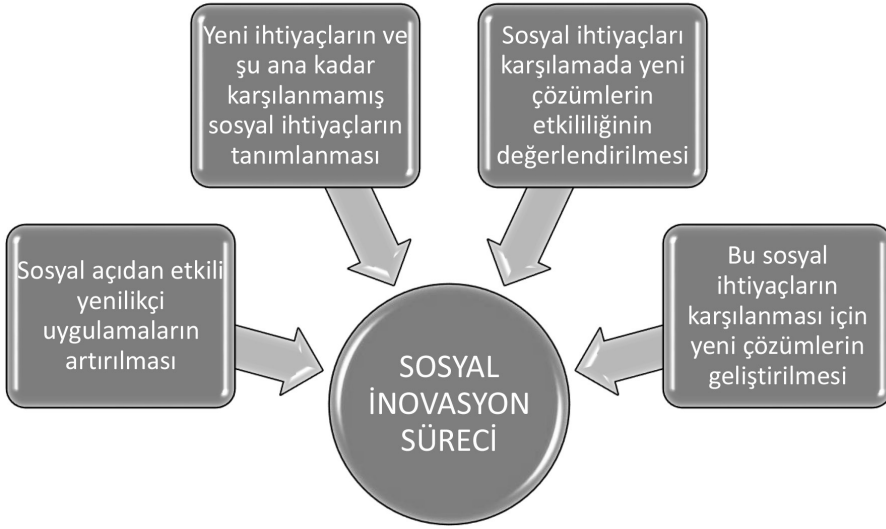
Yeni sosyal taleplerden, sosyal tasarım ihtiyacından, baskılardan ve farklı itici nedenlere cevaben gelişen sosyal inovasyon sürecini etkileyen faktörler şunlardır: (i) mevcut kaynaklar ve sosyal tasarımı gerektiren konuların arasındaki denge; (ii) sosyal tasarımı kolaylaştırıcı faktörler ya da zorlaştırıcı engeller (Brown, 2010). Sosyal inovasyonu benimsemiş olan yenilikçi kurumların özellikleri, engelleri ve sınırları şöyle sıralanabilir:

1. Örgütsel özellikler: kurumun büyüklüğü, esnekliği, yeni düşüncelere açıklığı, iletişim süreci ve liderlik özellikleri (Wolfe, 1994, akt: Brown, 2010);
2. Kurumun dış politik çevresi (Boyne ve diğ., 2005);
3. Kaynaklar; medyanın sorunlara dikkat çekme kapasitesi ve ilgi odağı (Osborne ve Brown, 2005, akt: Brown, 2010);
4. Kamu sektöründe çalışanlar için teşvik ve ödüllerin azlığı, bu konudaki direnç (Brown, 2010).

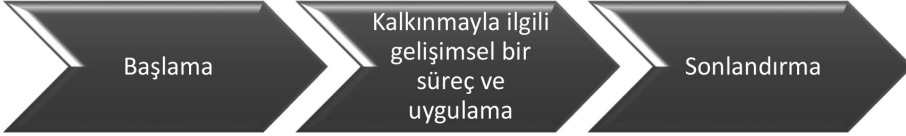
Gün geçtikçe değişen dünya düzeninde; sosyal hizmetlerde etkili müdahalelerde bulunmak, sorunları çözmek ve hizmetlerden en etkili şekilde yararlanılabilmesini sağlamak için yenilikçi girişimlere duyulan ihtiyaç artmaktadır. Bu süreçte, European Commission (2013) sosyal inovasyon sürecinin dört temel unsurundan oluştuğunu belirtmiştir (Şekil 1)

İnovasyon karmaşık ve devam eden bir süreçtir. Van de Ven ve arkadaşları (1999) bu süreçte üç temel aşama tanımlamaktadırlar (Şekil 2).

İnovasyonun temel aşamalarından biri olan "başlama", önce hangi alanlarda

Şekil 1. Sosyal inovasyon sürecinin temel unsurları

Şekil 2. İnovasyon sürecinin aşamaları

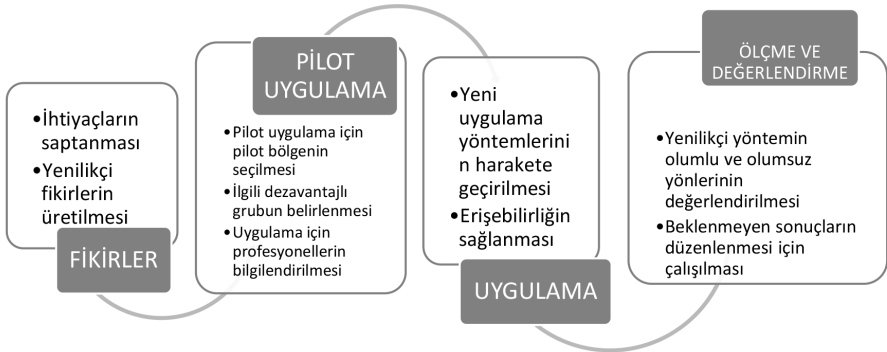
inovasyona ihtiyaç duyulduğunun belirlenmesini içermektedir. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde bu ihtiyaçlar, toplum yapısının şekillenmesine neden olan sosyal, ekonomik, çevresel ve kültürel yapıya göre değişiklik göstermektedir. Mulgan (2006:147), toplumlarda özellikle güncel olarak hangi alanlarda inovasyona ihtiyaç duyulduğunu şu şekilde ifade etmiştir:

- *Yaşlı nüfusun ihtiyaçları:* Yaşlı nüfusun artması ile birlikte emekli

maaşlarının düzenlenmesi, bakım, destek, barınma, şehir planlama ve erişebilirlik, izolasyonun önlenmesinde ve katılımın sağlanmasında yeni yöntemler gündeme gelmiştir.

- *Ülkelerde ve kentlerde artan kültürel çeşitlilik:* Göç vb. nedenler ile yeni yerleşimin yapıldığı çevrelerde çatışma riskinin önlenmesi için barınma olanaklarının artırılmasına, dil eğitimi ve okullarda gerçekleştirilmesi gereken yenilikçi çabalara ihtiyaç duyulmaktadır.

- *Depresyon, diyabet gibi kronik hastalıklardaki artış:* Tarihsel süreç içinde bazı akut hastalıklar kronikleşmeye başlamıştır. Dolayısıyla medikal model çerçevesinde tıp uygulamalarının yanı sıra sosyal kurumların da bu durum için çözüm önerisi geliştirmesinin önemi giderek artmıştır.
 - *Alkol, uyuşturucu ve kumar gibi bağımlılıklar sonucu davranışsal problemlerin artması:* Bu problemlerin hiçbiri geleneksel modellerle kolay bir şekilde çözümlenemez. Bu nedenle yenilikçi çözümler üretilmelidir.
 - *Yetişkinliğe geçişin zorlaşması:* Ergenlerin, yaşam biçimi, karşılıklı ilişkiler ve meslek seçimi gibi süreçlerden başarılı bir şekilde geçmeleri ve bu konulardaki ihtiyaçlarını karşılamaları için yenilikçi çözümler üretilmesi gerekmektedir.
 - *Suç ve ceza:* Bazı ülkelerde bireylerin büyük çoğunluğu, cezaevinden ayrıldıkları ilk iki yıllık süreçte tekrar suç işleyerek cezaevine dönmektedirler. Bu nedenle bu bireylerin topluma kazandırılması, meslek edindirilmesi ile ilgili yenilikçi çözümler uygulanmalıdır.
 - Refah düzeyinin düşmesi ve mutsuzluk oranının artması
 - İklim değişikliği: Şehirler, ulaşım sistemi ve konutlar nasıl yeniden düzenlenebilir? ve iklim değişikliğine nasıl uyum sağlanabilir? sorularına uygun yenilikçi uygulamalara ihtiyaç vardır.
- Tüm bu alanlardaki değişim ve iyileşme ihtiyacının giderilmesi ve refah düzeyinin yükseltilmesi, sorun ve gereksinimlere yönelik yeni fikirlerin oluşması inovasyon süreciyle sağlanabilir. Diğer bir deyişle, sanayileşmeyle birlikte ortaya çıkan yeni sorunlara çözüm önerileri üretebilmek, yeni modeller ortaya koyabilmek ve bu doğrultuda bireylerin ihtiyaçlarını karşılayarak bir refah ülkesi oluşturabilmek adına sosyal inovasyonun desteklenmesi ve anlaşılması gerekmektedir. İnovasyon tam da sanayileşmeden sonra içinde yaşadığımız bilgi toplumunun gereği olarak

Şekil 3. Sosyal inovasyon için rehber

karşımıza çıkmaktadır. İnovasyon için öncelikle yeni fikirler üretmek, bu fikirler doğrultusunda pilot uygulamalar yapmak, uygulamaya geçmek ve sonuçları ölçmek/değerlendirmek gerekmektedir (Şekil 3).

“Young Foundation” örgütünün temsilcileri, sosyal girişim ve sosyal inovasyonu anlama ve gerçekleştirmede dünyanın en ünlü merkezleri arasında yer almaktadır. Bu merkez, “Ekonomik ve Sosyal Araştırma Merkezi” ve “Sosyal Girişimciler İçin Okullar” gibi yeni kurumların açılmasında öncülük etmiştir. Bu kurumlar, yeni sosyal modellerin oluşturulmasında etkin rol oynamıştır. Böylelikle bireylerin barınma, iş ve bakım ihtiyaçlarının daha iyi bir şekilde karşılanabileceğine vurgu yapmışlardır (Mulgan, 2006:147).

İnovasyonun çıkış noktası, karşılanmamış ihtiyaçlar ve bu ihtiyaçların nasıl karşılanabileceğine dayanmaktadır. Bazen ihtiyaçlar oldukça görünürdür, örneğin, açlık, evsizlik ve hastalık gibi. Bazen de ortaya çıkması güçtür. Enstet, ırkçılık ya da aile içi şiddet gibi. Bu ihtiyaçların karşılanması ya da sosyal sorunların çözülmesi, çoğu zaman hükümet tarafından sosyal hizmetler aracılığı ile, bazen de informal sosyal hareketler, dinsel hareketler ve gönüllü örgütler tarafından gerçekleştirilmektedir. Bu hareket ve örgütler içerisinde yer alan kişiler, insanların ihtiyaçlarını, memnuniyetsizliklerini, engellerini dinlemekte ve anlamaya çalışmaktadırlar. Böylece bu kişilerin motivasyonları, sorunlara bakış açıları inovasyon sürecinde ve yenilikçi yöntemlerin geliştirilmesinde etkili olmaktadır. Çünkü bu şekilde sosyal hizmetlere ihtiyaç duyan insanların

da kendi sorunlarına yönelik bilinç sahibi olmalarına ve harekete geçmelerine yardımcı olmaktadır (Mulgan, 2006:148).

Devlet, kurumlar ve örgütler aracılığıyla ya da bazı sosyal hareketlerle gerçekleştirilen sosyal hizmet uygulamalarındaki inovatif faaliyetler, hızla değişen dünyada ortaya çıkan sorunlara ve ihtiyaçlara yeni modeller ve çözüm önerileri sunmaktadır. Böylece sosyal inovasyon, bireylerin yaşam kalitesine ve ülkenin refah düzeyine önemli katkılar sağlayarak sürdürülebilir kalkınmaya giden yolda itici güç olmaktadır. Ülkelerin gelişmişlik düzeyine göre sorunlar ve ihtiyaçlar şekillenir. Buna bağlı olarak hangi alanlarda sosyal inovasyona ihtiyaç olduğu belirlenir.

Küreselleşme pek çok topluma yarar sağlasa da, yeni sorunların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu sorunlar zaman zaman dünyanın bir yerinde yaşanıp, pek çok farklı yerine taşınan olaylara verilen yerel tepkiler şeklinde de görülebilmektedir. Bu nedenle bireyleri daha az kırılgan olacakları bir geleceğe hazırlamak ancak toplumların ve ülkelerin iç dayanıklılıklarını güçlendirmekle mümkün olacaktır (İnsani Gelişme Raporu, 2014). Bu noktada sosyal hizmet alanında inovatif düşüncelerin hayata geçirilmesi ve sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması noktasında bazı iyi uygulama örneklerine rastlanmaktadır.

Sosyal Hizmet Uygulamalarındaki Bazı İnovasyon Örnekleri: İngiltere, Avustralya ve Türkiye

Sosyal hizmet uygulamalarında risk, uygulama sürecinin doğasında yer alır.

İnovasyondaki temel risk yeni fikirlerin tanımlanması ve oluşturulmasından çok, uygulamadaki risklerdir (Audit Commission, 2007, s. 14). Sosyal hizmet bağlamında yenilik ve riskle ilgili dört temel fark vardır. Bunların ilki; hizmet kullanıcıların incinebilirliğidir. İkincisi; bireyler ve örgütler için yenilik yapılmasında teşviklerin azlığıdır. Üçüncüsü; düzenleyici bir çerçevenin olup olmadığıdır. Dördüncüsü ise kaynakların yetersizliğidir. Bu dört faktör sosyal hizmet bağlamında risk ve inovasyon arasındaki ilişkiye etki etmektedir (Brown, 2010: 1216).

Aile Grup Konferansı (Family Group Conferencing), İngiltere

Aile grup konferansı, 1980'lerde Yeni Zelanda'dan İngiltere'ye getirilen bu uygulama ile risk altında ya da ihtiyaç halinde olarak belirtilen çocuklarla ilgili olarak farklı bir karar verme sürecine ilişkin inovasyon aşamalarını tüm detaylarıyla sunar. Bu modelin inovatif özelliği, aile içinde çocuk için en iyi eylem planına karar vermek üzere ailelerin güçlendirilmesidir. Her ne kadar tüm yerel yönetimler bu modeli kullanmasalar ve bu modeli uygulamanın temel bir parçası olmasalar da; bu modeli kullanan ve benimseyen kurumlarda başarılı sonuçlar elde edilmiş, bu model iyi bir inovasyon-yenilik olarak tanımlanmıştır (Brown, 2010: 1217).

Doğrudan Ödemeler (Direct Payment), İngiltere

Doğrudan ödeme yöntemi; Amerika'da 1980'lerin ortalarında başlamış, hizmet kullanıcılarının kendi ihtiyaçlarını

karşılatabilmeleri için kendi hizmetlerini satın almaları ve düzenlemeleri için onlara nakit para sunmuştur. Doğrudan ödeme, hizmet sağlayıcılar ve hizmet kullanıcıları arasında geleneksel sınırların ötesine geçen bir yenilik örneği olarak kabul edilmiştir. Bu model engelli ailelerin talepleri nedeniyle İngiltere'yi de etkilemiştir (Brown, 2010: 1218). Doğrudan ödeme, 18 ve 65 yaş arasındaki engelli bireylere nakit ödeme yaparak hizmet satın alma seçeneği sunmuştur. 1996 yılında Toplum Bakım Yasası (community care act-DP) aynı hizmetlere bir alternatif olarak nakit para sağlamıştır.

Yerel yönetimlerin bu yasayı uygulaması da şart koşulmuştur. Karşılammamış ihtiyaçları azaltan, bakımın devamlılığını sağlayan ve daha büyük bir memnuniyet sunan bakım yasasının kanıt temeli ise güçlü olmuştur (Arksey ve Kemp, 2008).

Yoğunlaştırılmış Aile Temelli Hizmet (The Intensive Family Based Service- IFBS), Avustralya

Yoğunlaştırılmış aile temelli hizmet modeli, evden ayrılan çocuklara kalacak yer bulmak için kaynak sıkıntısı çeken Avustralya'daki çocuk hizmetlerine, Amerika'daki aile koruma modelinden uyarlanmıştır. Evden ayrılma noktasında olan çocukların içinde bulunduğu kriz durumlarında ailelere kapsamlı ev içi destek sağlamak için aileyi güçlendirme yaklaşımı benimsenmiştir. Bu modelin uygulanmasındaki en önemli tanımlanan risk ise hizmet sunumu maliyetinin yüksek olmasıdır (Brown, 2010: 1220).

Sosyal Yardım Bilgi Sistemi (SOYBİS), Türkiye

Türkiye’de sosyal yardım hizmetlerindeki “kronik” sorunlar, ihtiyaç tespiti insan odaklı olmayışı ve sosyal yardım kaynaklarının etkin kullanılmaması gibi sorunlar Sosyal Yardım Bilgi Sistemi (SOYBİS)’nin oluşturulmasına zemin hazırlamıştır. Sosyal Yardım Bilgi Sistemi (SOYBİS), sosyal yardım başvurusu yapan vatandaşların ihtiyaçlarını ve kişisel verilerini merkezi veri tabanlarından temin/tespit etme ve mükerrer yardımların önlenmesine yönelik olarak kurumlar arası online veri paylaşımını sağlama amacıyla Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü tarafından oluşturulmuş bir E-Devlet uygulamasıdır. Bireylere sunulan hizmetlerin insan odaklı, hızlı, kaliteli olması ve mümkün olduğunca en yakın noktada sunulması önemlidir. Bu nedenle sosyal yardım hizmetlerinin sunumunda bilgi iletişim teknolojilerinin kullanılması elzemdir. Projeye 2008 yılında ihtiyaç bireylerin başvuru sırasında Nüfus kayıt örneği ve ikametgah belgesi taleplerinin online olarak Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğünden temin edilmesine yönelik olarak Kimlik Paylaşım Sistemi uygulamasının geliştirilmesiyle başlamıştır. SOYBİS, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarınca aktif ve yoğun olarak kullanılmaktadır (Yeşilirmak, 2010).

6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanuna İlişkin Uygulama Yönetmeliği, Türkiye

Türkiye’de ailenin korunması ve kadına karşı şiddetin önlenmesine ilişkin

çıkarılan 6284 Sayılı Kanun yenilikçi bir uygulama olmuştur. Bu yönetmelik, şiddete uğrayan veya şiddete uğrama tehlikesi bulunan kadınlar, çocuklar, aile bireyleri ve tek taraflı ısrarlı takip mağduru olan kişilerin korunması ve bu kişilere yönelik şiddetin önlenmesi ile şiddet uygulayan veya uygulama ihtimali olan kişiler hakkında şiddetin önlenmesine yönelik tedbirler ile bu tedbirlerin alınması ve uygulanmasına ilişkin usul ve esasları kapsamaktadır (6284 Sayılı Yönetmelik).

Mor Çatı tarafından, 15 Nisan 2013-15 Nisan 2014 tarihleri arasında yürütülen 6284 Sayılı Kanun Uygulamaları ve Yaygın Olumlu Örnekler projesinin, 6284 sayılı kanun uygulamaları izleme raporunda, evli olan ya da olmayan kadınların şiddete maruz kaldıktan sonra ya da şiddete maruz kalma riskinin olduğu durumlarda, çoğunlukla 6284 sayılı kanundan faydalanabildiği belirtilmektedir. Ancak kanundan yararlanması için delil istenen, koruma altına alınmak istediğini ve risk altında olduğunu söylediği halde gerekli desteği alması mümkün olmayan kadınların da olduğu vurgulanmıştır. Ayrıca raporda özellikle yazılı başvuru yapılmayan kolluk ve mülki amir birimlerinde, talep ettikleri halde kanun kapsamında hakları olan desteklere erişemeyen kadınların olduğu; bunun yanı sıra evli olmadığı, adres göstermediği ya da delil sunmadığı gerekçesiyle talebinin geri çevrildiğini ve kanundan faydalanamadığını belirten kadınların da bulunduğu ifade edilmiştir. Şiddete maruz kalan kadınların şiddet tehdidi altındaki yakınları ve çocukları da zaman zaman bu kanundan faydalanarak haklarında koruma kararı alınabilmektedir. Bu kanunun yenilikçi

tarafı aile içi şiddet konusunda kararlı bir politikanın izlenmesi için önemli bir alt yapı oluşturmaktadır.

Evde Bakım Hizmeti-Yaşlılar İçin Evde Bakım Ücreti, Türkiye

5378 sayılı Engelliler Kanunu ile evde bakım hizmetlerinin verilmesi imkânı sağlanmıştır. Bu modelin yenilikçi özelliği, bakıma muhtaç engelli bireyler için nitelikli ve sistemli bakım hizmetlerinin verilmesine yönelik düzenlemeler getirilmesi ve önceliğin kurum bakımından çok kişinin sosyal ve fiziksel çevresinden ayrılmaksızın bakımının sağlandığı, evde bakım modeline yer verilmesidir.

Kanunun bu konudaki hükmü gereğince, engellilerin ikamet ettiği hanede kişi başına gelir düzeyinin aylık net asgari ücret tutarının 2/3'ünden daha az olması ve sağlık kurulu raporunda %50+ ağır engelli olması şartı aranmaktadır. Evde bakım aylığı, engelliye bakmakla yükümlü olan ve bilfiil engellinin bakımını yapan kişiye verilmektedir. Evde bakım uygulamasına ilişkin olarak ilgili mevzuat hükümlerine göre; evde bakılan engelliler için Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından bakım ücreti olarak her ay bir aylık net asgari ücret tutarında ödeme yapılmaktadır (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2013).

SONUÇ

Orijinal kalkınma fikri geleneksel toplumdan kitlesel tüketim toplumuna geçiş sonucu ortaya çıkmıştır. Bu yapı içinde, temel ihtiyaçların eşit şekilde

karşılanması ile ekonomik büyüme arasında bir gerilim olmuştur. Son yarım asırdır devam eden kalkınma adaletsiz olmaya ve olumsuz çevresel etkileri arttırmaya devam etmiştir. Sürdürülebilir kalkınma kavramı ekonomik olarak temel anlamını korurken, sosyal eşitsizliklere ve çevresel bozulmalara çözüm getirmelidir. Sürdürülebilir kalkınma, doğal kaynakların korunması, sürdürülebilir ekonomik istikrar ve nesiller arası eşitlik için gereklidir. Sosyal eşitlik, sağlık ve eğitim ihtiyaçlarının yerine getirilmesi ve katılımcı demokrasi gelişiminin çok önemli öğeleridir ve sürdürülebilirlikle yakından ilişkilidir. Görüldüğü gibi makro düzeydeki bu sorunların insan yaşamına yansımaları nedeniyle, sosyal hizmet gün geçtikçe yeni sosyal sorunlar ile karşı karşıya kalmaktadır. Bu nedenle sosyal hizmet uygulamalarında yenilikçi çözümlere duyulan ihtiyaç da artmaktadır.

Sosyal hizmetin, bireyleri kendi kararlarını kendileri verebilecek ve yaşamlarını yönetebilecek düzeyde güçlendirerek, bireydeki değişimi yaratma sorumluluğu vardır. Bireyden topluma uzanan ekolojik yaklaşımda, sosyal hizmet gelişiminin her aşamasında “değişim ajanı” olarak etkili olan en önemli mesleklerden biridir. Böylece bir toplumda sosyal inovasyon sosyal hizmet mesleğinin “uygulama alanı” aracılığı ile gerçekleşir. Uygulama alanı, sosyal hizmet mesleğinin sunduğu hizmetleri içerir. Bu alandaki kullanılacak inovatif yöntemler hizmetin kalitesini ve kapsamını doğrudan etkileyecektir. Gerçekte sosyal inovasyon kavramının bilgi çağında yaşadığımız şu günlerde bilişim teknolojilerindeki gelişmelerin sosyal yaşama yansımaları ile ortaya

çıkacağı düşünülmektedir. Oysa sosyal inovasyonun esası insanın yaşamını değiştirmek için yaptığı ilk etkinliklere, buluşlara kadar dayanmaktadır. Hızlı teknolojik gelişmeler yalnızca konunun önemini ve kapsamını artırmada etkili olmuştur.

Sosyal hizmet mesleği; toplumun yapısına ve özelliklerine göre şekillenen ve temel amaçlarından biri özellikle dezavantajlı bireylerin iyilik hallerini sağlamak olan bir meslektir. Sürdürülebilir kalkınma çabalarında aktif rol oynayan sosyal hizmet mesleğinin sürekli olarak gelişme göstermesi ve daha yetkin müdahalelerde bulunabilmesi için inovatif stratejiler oldukça önemlidir.

İnovasyon düşüncesi, "iyi" bir toplum yaratmayı hedeflemektedir. Bunun gerçekleşebilmesi için gerekli unsurlardan biri de sosyal hizmet uzmanları, sivil toplum örgütleri, yerel topluluklar ve kamunun eşgüdümlü bir şekilde çalışmasıdır.

Toplumsal yapıdaki değişimler, bazı karşılanmamış ihtiyaçların varlığını da gündeme getirmektedir. Sosyal hizmet uzmanları ilk olarak bu ihtiyaçları tanımlamalı; bu ihtiyaçların karşılanması için geleneksel modellerin dışında yenilikçi çözümler üretebilmeli ve bu yeni çözümlerin etkililiğini değerlendirebilmelidir. Eğer yeni oluşturulan modelde bazı aksaklıklar ortaya çıkarsa daha etkili stratejiler geliştirmek için çaba gösterilmelidir.

Öncelikli olarak eğitim, koruyucu-önleyici müdahaleler ve politika geliştirme alanları yenilikçi yöntemler ile yeniden gözden geçirilmelidir. Özellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler var olan

temel kalıplarının dışına çıkma konusunda gelişmiş ülkelere göre daha tutucu bir tutum ve davranış sergilemektedir. Ancak toplumda geçmişten bugüne süregelen eski sorunların yanı sıra, küreselleşme ve kapitalizmin ortaya çıkardığı yeni sorunların çözümünde toplumun sosyo-kültürel yapısı ve değerlerine özgü yenilikçi müdahale stratejilerinin geliştirilmesi gerekmektedir.

Sosyal hizmet mesleğinin mücadele ve müdahale alanları arasında sosyal dışlanma, göç sorunları, işsizlik, gelir azlığı, sağlıksız çevre ve barınma koşulları, yaşlılık, engellilik, kadın hakları, çocuk hakları, eğitim, toplumsal kalkınma ve politika geliştirme yer almaktadır. Dünya'da yoksulluk, sosyal adaletsizlik, sosyal dışlanma, ekonomik dengesizlikler ve savaşlar gibi küresel sorunlar süregelirken; barış kültürünün inşası, baskı ve ayrımcılık karşıtı sosyal hizmet uygulamaları, gıda güvenliği, kaynakların yönetimi gibi makro düzeydeki konulara duyarlılığın artması beklenmektedir. Bunun yanı sıra çocuk suçluluğu ve işçiliği, aile içi şiddet, bakım ve rehabilitasyon hizmetlerinin geliştirilmesi gibi bireyleri, grupları ve toplumu ilgilendiren konularda da çözümlerin yeniden gözden geçirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Hem makro hem de mikro düzeydeki bu sosyal sorunlar için yenilikçi yöntemlerin geliştirilmesi ancak geniş veri tabanları ile sağlanabilecek kanıtlarla mümkündür. Bu nedenle özellikle ülkemizde kadın, çocuk, yoksul, engelli, yaşlı gibi dezavantajlı gruplar için yeni müdahale yöntemlerinin geliştirilmesi; mikro düzeydeki vakalara ilişkin kanıtların yanı sıra geniş veri tabanı oluşturmayı

gerektirmektedir. Bu veri tabanlarını oluşturmak bile yenilikçi uygulamalar kapsamında değerlendirilebilecek ilk aşamadır. Bu alanlarda yapılacak olan müdahalelerin etkili ve insancıl olabilmesi ve sürdürülebilirliğinin sağlanabilmesi için hem ulusal hem de uluslararası düzeyde yenilikçi çabaların artması önemli bir ihtiyaçtır.

KAYNAKLAR

- Acar, H. ve Çamur Duyan, G. (2003). Dünyada sosyal hizmet mesleğinin ortaya çıkışı ve gelişimi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 14(1), 1-19
- Aktan, C., Özkıvrak, Ö. (2003). *Sosyal Devletin Amaçları*. <http://www.canaktan.org/politika/refah-devleti/amaclar.htm>. Erişim Tarihi: 10.1.2015.
- Arksey, H. ve Kemp, P. A. (2008). *Dimensions of Choice: A Narrative Review of Cash for Care Schemes*. Oxford.
- Ashford, D.E. (1988). Decentralizing Welfare State, Social Policies and Intergovernmental Politics. (Ed: Bruno Dente ve Francesco Kjellberg). *The Dynamics of Institutional Change: Local Government Reorganization in Western Democracies*. London: Sage Modern Politics
- Audit Commission (2007). *Seeing the Light: Innovation in Local Public Services*, Local Government National Report. Audit Commission. London.
- Barder, O. (2012). Sustainable Development, <http://www.theguardian.com/profile/owen-barder>. Erişim Tarihi: 15.11.2014
- Bessant, J. (2003). *Challenges of Innovation Management*. L. Shavinina (Ed.). *The International Handbook on Innovation*. Oxford: Elsevier Science.
- Boyne, G.A., Gould Williams, J.S., Law, J. ve Walker, R.M. (2005). Explaining the adoption of innovation: an empirical analysis of public management reform. *Environment and Planning: Government and Policy*, 23(3), 419-435
- Brennan, E. (2010). Definitions for social sustainability and social work paper. White paper distributed for CSWE conference, Portland State University.
- Brooks, F., Wertheimer, M.R., Beck, E.L. ve Wolk, J.L. (2004). Community partnerships: An innovative model of social work education and practice. *Journal of Community Practice*, 12(3/4), 123-140
- Brown, L. (2010). Balancing risk and innovation to improve social work practice. *British Journal of Social Work*, 40, 1211-1228
- Brundtland, G. H. (1987). World Commission on Environment and Development-1987. *Our common future*.
- Cox, E. (2001). Community practice issues in the 21st century: Questions and challenges for empowerment-oriented practitioners. *Journal of Community Practice*, 9(1), 37-55.
- Duyan, V. (2003). Sosyal hizmetin işlev ve rolleri. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 14(2), 1-22.
- Ergün, M. (2011). Eğitim ve Kalkınma. *Dicle Üniversitesi Sosyal Araştırmalar Merkezi 3. Sosyal Bilimler Sempozyumu "Bölgesel Kalkınmada Eğitimin Rolü"*. Diyarbakır: Dicle Üniversitesi Sosyal Araştırmalar Merkezi.
- European Commission. (2013). *Guide to social innovation-Regional and Urban Policy*. http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/presenta/social_innovation/social_innovation_2013.pdf. Erişim Tarihi: 14.11.2014
- Geray, U. (1991). *Ekonomi*. İ.Ü. Orman Fakültesi Yayınları, yayın no:3633, İstanbul.
- Hautekeur, G. (2005). Community development in Europe. *Community Development Journal*, 40(4), 385-398

- Higher Education Funding Council (HEFCE) (2002). *Teaching Quality Enhancement Fund*. http://dera.ioe.ac.uk/5996/1/02_24.pdf. Erişim Tarihi: 13.11.2014
- Holmberg, J. ve Sandbrook, R. (1992). Sustainable development: what is to be done? J. Holmberg (Ed.). *Policies for a Small Planet*. London.
- Human Development Report (2014). <http://www.tr.undp.org/content/dam/turkey/docs/Publications/hdr/2014%20Human%20Development%20Report%20-%20English.pdf>. Erişim Tarihi: 10.11.2014
- Kut, S. (1988). *Sosyal Hizmet Mesleği, Nitelikleri, Temel Unsurları, Müdahale Yöntemleri*. Ankara.
- Mengi, A. ve Algan, N. (2003). *Küreselleşme ve Yerelleşme Çağında Bölgesel Sürdürülebilir Gelişme: AB ve Türkiye Örneği*. Ankara: Siyasal Kitabevi
- Mulgan, G. (2006). The Process of social innovation. *Innovations*, 1(2), 145-162
- Oakley, P. ve Garforth, C. (1985). *Guide to Extension Training*. Roma: FAO Training Series
- Özmete, E. (2010). Sosyal hizmette sürdürülebilir kalkınma anlayışı: Kavramsal analiz. *Aile ve Toplum Dergisi*, 11(6), 79-90
- Özmete, E. (2012). Kırsal kalkınma için kadınların güçlendirilmesi: Sosyal hizmet modelleri. *Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi*, 117-128.
- Özmete, E. (2013). Sosyal hizmet ve inovasyon. *Biz Bir Aileyiz Dergisi*. http://www.academia.edu/5515660/Sosyal_Hizmet_ve_%C4%B0novasyon-Biz_Bir_Aileyiz_DergisiEmine_%C3%96zmete. Erişim Tarihi: 10.11.2014.
- Peeters, J. (2012). The place of social work in sustainable development: towards eco-social practice. *International Journal of Social Welfare*, 21 (3), 287-298.
- Rae, M.(2006). Health inequalities-a sustainable development issue. *Public Health*, 120 (12), 1106-1109.
- Sarıkaya, M. ve Kara, Z. (2007). Sürdürülebilir kalkınmada işletmenin rolü: kurumsal vatandaşlık. *Yönetim ve Ekonomi*, 14 (2), 221-233.
- Şahin, F. (2004). Sosyal hizmet uzmanlarının kuruluş ortamlarında aldıkları farklı mesleki kararlar yolu ile sosyal refah politikasına katılımları. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 15 (1), 95-110.
- Tuncay, T. ve Erbay, E. (2006). Sosyal hizmetin temel hedefi: Sosyal adalet-güçlendirmeyle retorikten pratiğe. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 17(1), 53-71.
- Tushman, M.L. ve Anderson, P. (1985). Technological discontinuities and organizational environments. *Administrative Science Quarterly*, 31(3), 439-465.
- Türkiye Aile Yapısı Araştırması (2006). Ankara: T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2014). 2003-2012 İstatistiki Göstergeler, Ankara, No: 3361.
- Türkiye'de Yaşlıların Durumu ve Yaşlanma Ulusal Eylem Planı Uygulama Programı (2013). Ankara: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü.
- Van de Ven, A.H., Polley, D.E., Garud, R. ve Venkataraman, S. (1999). *The Innovation Journey*. New York: Oxford University.
- What's Development?*. <http://www.comh-lamh.org/issues-to-consider/what-is-development/>. Erişim Tarihi: 13.11.2014.
- Yeşilirmak, U. İ. (2010). Sosyal yardım alanında bilişim teknolojilerinin kullanımı: Örnekleme model sosyal yardım bilgi sistemi. Sosyal Yardım Uzmanlık Yeterlilik Tezi, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü, Ankara.

Zastrow, C. (2013). *Sosyal Hizmete Giriş*. (Ed: Bülent Özçelik). Ankara: Nika Yayınevi.

6284 Sayılı Kanun Uygulamaları İzleme Raporu. https://www.morcati.org.tr/attachments/article/255/6284_Kanun_Uygulamalari_Raporu.pdf. Erişim Tarihi: 10.11.2014.

6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanuna İlişkin Uygulama Yönetmeliği.http://www.aile.gov.tr/data/5404eb05369dc3119090f853/6284_sayili_yonetmelik.pdf. Erişim Tarihi: 10.11.2014.

